

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22846552>

UDK: 338.1:502.131.1(575.141)

QASHQADARYO VILOYATI UCHUN YASHIL TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI

Usmonova Mohigu Mansur qizi

Qarshi davlat universiteti

Iqtisodiyot fakulteti, 08-00-12-“Mintaqaviy iqtisodiyot” ixtisosligi

mustaqil tadqiqotchisi

Tel: +998 88 511 07 99

Email: usmonovamohi99@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-4124-9218>

Annotatsiya: Ushbu maqola Qashqadaryo viloyatida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning iqtisodiy, ekologik va institutsional asoslarini o'rganadi va mintaqaning tabiiy resurs salohiyati, iqtisodiyotning tarmoq tuzilishi, investitsiya faoliyati va suv va energiyadan foydalanish shakllariga asoslangan strategik yo'nalishlarni taklif qiladi. Tadqiqotda tizim tahlili, qiyosiy tahlil, statistik guruhlash, trend tahlili, SWOT tahlili va strategik ustuvorlik usullari qo'llaniladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati iqtisodiyotining qishloq xo'jaligi, sanoat, energetika va xizmatlarga asoslangan tuzilishi yashil transformatsiya uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, suv tanqisligi, sug'orish tizimlarining energiya sarfi, tuproqning sho'rlanishi va an'anaviy energiya resurslariga yuqori darajada bog'liqlik yashil tadbirkorlikni rivojlantirishni tezlashtirish zaruratini oshiradi.

Kalit so'zlar: yashil tadbirkorlik, yashil iqtisodiyot, Qashqadaryo viloyati, qayta tiklanadigan energiya, yashil investitsiya, suvni tejaydigan texnologiyalar, aylanma iqtisodiyot, ekologik innovatsiya, yashil moliya, iqlimga asoslangan qishloq xo'jaligi, resurslar samaradorligi, yashil sanoat.

Аннотация: В данной статье рассматриваются экономические, экологические и институциональные основы развития «зеленого» предпринимательства в Кашкадарьинской области и предлагаются стратегические направления, основанные на природно-ресурсном потенциале региона, отраслевой структуре экономики, инвестиционной активности и моделях водо- и энергопотребления. В исследовании используются методы системного анализа, сравнительного анализа, статистической кластеризации, анализа тенденций, SWOT-анализа и стратегического приоритизации. Результаты исследования показывают, что структура экономики Кашкадарьинской области, основанная на сельском хозяйстве, промышленности, энергетике и сфере услуг, создает большие возможности для «зеленой» трансформации. В то же время дефицит воды, энергопотребление ирригационных систем, засоление почв и высокая зависимость от традиционных источников энергии повышают необходимость ускорения развития «зеленого» предпринимательства.

Ключевые слова: «зеленое» предпринимательство, «зеленая» экономика, Кашкадарьинская область, возобновляемая энергия, «зеленые» инвестиции, водосберегающие технологии, циркулярная экономика, экологические инновации, «зеленое» финансирование, климатически устойчивое сельское хозяйство, ресурсоэффективность, «зеленая» промышленность.

Abstract: This article examines the economic, environmental and institutional foundations of green entrepreneurship development in Kashkadarya region and proposes strategic directions based on the natural resource potential of the region, the sectoral structure of the economy, investment activity and patterns of water and energy use. The study uses the methods of system analysis, comparative analysis, statistical clustering, trend analysis, SWOT analysis and strategic prioritization. The results of the study show that the structure of the Kashkadarya region's economy based on agriculture, industry, energy and services creates great opportunities for green transformation. At the same time, water scarcity, energy consumption of irrigation systems, soil salinization and high dependence on traditional energy resources increase the need to accelerate the development of green entrepreneurship.

Keywords: green entrepreneurship, green economy, Kashkadarya region, renewable energy, green investment, water-saving technologies, circular economy, ecological innovation, green finance, climate-smart agriculture, resource efficiency, green industry.

KIRISH

Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslar tanqisligi va ortib borayotgan ekologik bosim global iqtisodiyotning an'anaviy rivojlanish modellaridan resurslarni tejaydigan, kam uglerodli va ekologik barqaror modellarga o'tishini tezlashtirmoqda. Bu jarayonda yashil tadbirkorlik tobora ko'proq nafaqat salbiy ekologik ta'sirlarni kamaytirishga qaratilgan biznes faoliyati shakli, balki yangi bozorlar, innovatsiyalar, investitsiyalar va bandlikni yaratishga qodir iqtisodiy mexanizm sifatida ham qaralmoqda.

Yashil tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyati uning iqtisodiy qiymat yaratish maqsadini energiya va suv samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish va tabiiy kapitalni saqlash kabi maqsadlar bilan birlashtirish qobiliyatidadir.

O'zbekistonda bu masalaning dolzarbligi ayniqsa yuqori. Jahon bankining O'zbekistondagi iqlim va rivojlanish bo'yicha hisobotida mamlakat nisbatan yuqori energiya va resurslar intensivligiga ega ekanligi ta'kidlangan va suv tanqisligi, qurg'oqchilik, haddan tashqari issiqlik va boshqa iqlim bilan bog'liq xavflar uzoq muddatli iqtisodiy o'sishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ta'kidlangan. Shuning uchun xususiy sektorning yashil transformatsiyaga faol jalb qilinishi va energiya samaradorligi, qayta tiklanadigan energiya, suvni tejash va iqlimga mos qishloq xo'jaligiga investitsiyalarni ko'paytirish strategik ustuvorliklarga aylanmoqda [1].

Yashil transformatsiya allaqachon O'zbekistonda davlat siyosatining muhim sohasiga aylangan. 2025-yilgi Davlat dasturida energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, yashil hududlarni yaratish, atrof-muhitga ta'sirni kamaytirish va ishlab chiqarishda aylanma iqtisodiyotning "7R" tamoyillarini qo'llash kabi mezonlar asosida korxonalarga "yashil tadbirkor" maqomini berish mexanizmlari joriy etilgan. Bundan

tashqari, 2025-yil 1-apreldan boshlab quyosh va shamol manbalaridan ishlab chiqarilgan chiqindilarni utilizatsiya qilish va elektr energiyasi uchun "yashil tariflar"ni joriy etish ko'zda tutilgan edi [2]. Ushbu chora-tadbirlar yashil tadbirkorlikni sof ekologik tashabbusdan iqtisodiy rag'batlantiruvchi biznes modeliga aylantirish uchun muhim institutsional sharoitlarni yaratadi.

Qashqadaryo viloyati bu borada alohida strategik ahamiyatga ega. 2026-yil 1-yanvar holatiga ko'ra, mintaqaning doimiy aholisi 3 716 949 kishiga yetdi. 2025-yilda yalpi hududiy mahsulot 6,8 foizga, sanoat ishlab chiqarishi 7,2 foizga, qishloq xo'jaligi, o'rmonchilik va baliqchilik 4,3 foizga va bozor xizmatlari 13,6 foizga o'sdi. 2026-yil boshida mintaqada 30 424 ta korxona va tashkilot faoliyat yuritgan [3]. Bu ko'rsatkichlar yashil mahsulotlar va xizmatlar bozorlarini rivojlantirish uchun yetarlicha keng tadbirkorlik bazasi mavjudligidan dalolat beradi.

2025-yil yanvar-iyun oylari natijalariga ko'ra, Qashqadaryo viloyati yalpi mintaqaviy mahsulotining 27,7 foizini qishloq xo'jaligi, o'rmon xo'jaligi va baliqchilik, 19,4 foizini sanoat, 7,7 foizini qurilish va 45,2 foizini xizmatlar sohasi tashkil etgan [4]. Shuning uchun mintaqaning yashil transformatsiyasi faqat energetika sektori bilan cheklanib qolmasligi kerak. U qishloq xo'jaligi, sanoat, qurilish, transport, turizm, kommunal xizmatlar va chiqindilarni boshqarishni qamrab oluvchi keng qamrovli mintaqaviy siyosat sifatida amalga oshirilishi kerak.

Shu asosda, ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi Qashqadaryo viloyatida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning ustuvor strategik yo'nalishlarini, uning iqtisodiy va tabiiy resurs xususiyatlarini hisobga olgan holda aniqlash va ularni amalga oshirish uchun tashkiliy va iqtisodiy mexanizmlarni taklif qilishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun tadqiqot quyidagi vazifalarni hal qiladi: Qashqadaryo viloyatining yashil tadbirkorlik salohiyatini baholash; yashil transformatsiya uchun eng mos mintaqaviy iqtisodiyot tarmoqlarini aniqlash; suv, energetika va yer resurslari bilan bog'liq cheklovlarni tahlil qilish; mavjud investitsiya va institutsional imkoniyatlarni baholash; va yashil tadbirkorlikni rag'batlantirish uchun mintaqaga xos mexanizmlarni ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR SHARHI

Akademik adabiyotlarda yashil tadbirkorlik odatda iqtisodiy qiymat yaratishga qaratilgan innovatsion biznes faoliyati sifatida ta'riflanadi va shu bilan birga ekologik muammolarni hal qiladi. An'anaviy tadbirkorlik asosan rentabellik va iqtisodiy samaradorlikka qaratilgan bo'lsa, yashil tadbirkorlik biznes faoliyatini iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy natijalar kombinatsiyasi orqali baholaydi. Shu nuqtai nazardan, yashil tadbirkorlik barqaror rivojlanish, ekologik innovatsiyalar, aylanma iqtisodiyot va yashil moliya tushunchalarining amaliy kesishishini ifodalaydi.

Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha iqlim va rivojlanish bo'yicha tadqiqoti yashil iqtisodiyotga o'tishning beshta asosiy yo'nalishini belgilaydi: energiya transformatsiyasi; suv va sug'orish tizimlarini takomillashtirish; iqlimga asoslangan qishloq xo'jaligi; barqaror shaharlar va transport tizimlari; va yashil iqtisodiyot uchun inson kapitalini rivojlantirish. Hisobotga ko'ra, qishloq xo'jaligida iqlimga asoslangan texnologiyalar va integratsiyalashgan landshaft boshqaruvini keng ko'lamda qo'llash qishloq xo'jaligi mahsulotlarini o'n yil ichida 4,6 milliard AQSh dollariga oshirishi va

yiliga 1,8 milliard kubometrdan ortiq suvni tejashi mumkin [1]. Bu topilma, ayniqsa, iqtisodiyoti qishloq xo'jaligi va suv resurslariga kuchli bog'liq bo'lgan Qashqadaryo kabi mintaqalar uchun dolzarbdir.

O'zbekistonning Birlashgan Millatlar Tashkilotining Iqlim o'zgarishi bo'yicha Doiraviy Konventsiyasi doirasida taqdim etilgan yangilangan iqlim majburiyatlari 2035-yilga kelib issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirishning bir nechta rivojlanish stsenariylarini baholaydi. Ambitsiy stsenariy bo'yicha chiqindilar energetika, sanoat, transport va boshqa sohalarni yashil transformatsiya qilish orqali 2022-yilgi darajalarga nisbatan kamaytirilishi mumkin [5]. Ushbu yondashuv mintaqaviy biznes siyosatini milliy dekarbonizatsiya maqsadlari bilan uyg'unlashtirish muhimligini ta'kidlaydi.

Suvni boshqarishga bag'ishlangan tadqiqotlar va davlat dasturlari suvni tejaydigan texnologiyalarni kengaytirish, sug'orish infratuzilmasini modernizatsiya qilish, nasos tizimlarida energiya samaradorligini oshirish va suvni hisobga olishni raqamlashtirishga urg'u beradi. 2025–2028-yillarga mo'ljallangan milliy dastur doirasida 2551 kilometrlik sug'orish tarmoqlarini rekonstruksiya qilish, suvni tejaydigan texnologiyalar bilan qoplangan maydonlarni kengaytirish va eskirgan nasos uskunalarni energiya tejaydigan tizimlar bilan almashtirish rejalari mavjud [6].

Adabiyotlar va strategik siyosat hujjatlari yashil tadbirkorlikning muvaffaqiyati nafaqat qat'iyroq ekologik talablarga, balki biznes uchun samarali iqtisodiy rag'batlantirishni yaratishga ham bog'liqligini ko'rsatadi. Yashil kreditlar, imtiyozli moliyalashtirish, kafolatlar, soliq imtiyozlari, texnologik konsalting, yashil sertifikatlash va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlaridan kompleks foydalanish yashil biznes loyihalarining investitsiya jozibadorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Mavjud tadqiqotlarning aksariyati O'zbekistonda milliy darajada yashil iqtisodiyot siyosatiga qaratilgan. Biroq, Qashqadaryo viloyatining sanoat va energetika ixtisoslashuvi, yuqori sug'orish talabi, yerlarning meliorativ holatidagi muammolar, quyosh energiyasi salohiyati va mavjud tadbirkorlik bazasini birlashtirgan integratsiyalashgan mintaqaviy yashil tadbirkorlik modeli hali yetarlicha o'rganilmagan. Shuning uchun ushbu tadqiqotning ilmiy hissasi ushbu kamchilikni bartaraf etishda yotadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot obyekti Qashqadaryo viloyatining tadbirkorlik va mintaqaviy iqtisodiy tizimi bo'lib, tadqiqot predmeti esa yashil tadbirkorlikning shakllanishi va rivojlanishiga ta'sir qiluvchi iqtisodiy, ekologik, investitsiya va institutsional omillar majmuidir.

Tadqiqot stol tadqiqoti yondashuviga amal qiladi va asosan ikkilamchi ma'lumotlarga tayanadi. Empirik baza O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi va Qashqadaryo viloyat statistika boshqarmasi ma'lumotlari, O'zbekiston Prezidenti va hukumatining rasmiy materiallari, shuningdek, Jahon banki, BMTning Iqtisodiy taraqqiyot bo'yicha konventsiyasi va Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi xalqaro institutlarning ochiq kirish ma'lumotlaridan iborat.

Metodik jihatdan tadqiqotda quyidagi yondashuvlar qo'llaniladi:

Yashil tadbirkorlikni energetika, qishloq xo'jaligi, sanoat, xizmatlar, chiqindilarni boshqarish, moliya va inson kapitalini bog'laydigan mintaqaviy ekotizim sifatida baholash uchun tizimli tahlil qo'llanildi.

Statistik tahlil iqtisodiy o'sishni, korxonalar sonini, investitsiya faoliyatini, iqtisodiyotning tarmoq tuzilishini va boshqa mintaqaviy ko'rsatkichlarni baholash uchun qo'llanildi.

Milliy yashil iqtisodiyot ustuvorliklari va Qashqadaryo viloyatida mavjud bo'lgan aniq imkoniyatlar o'rtasidagi muvofiqlik darajasini aniqlash uchun qiyosiy tahlil qo'llanildi.

SWOT tahlili yashil tadbirkorlikni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi kuchli, zaif tomonlar, imkoniyatlar va tahdidlarni aniqlash uchun qo'llanildi.

Atrof-muhitga ta'sir, bozor salohiyati, mintaqaviy resurslar mavjudligi, investitsiya jozibadorligi va bandlik yaratish salohiyatiga asoslangan ustuvor yo'nalishlarni shakllantirish uchun strategik ustuvorlik qo'llanildi.

Kontseptual maqsadlar uchun yashil tadbirkorlikni rivojlantirish salohiyati quyidagi funktsional munosabatlar orqali ifodalanadi:

$$YTS = f(RE, WE, CE, GI, IN, HC, IS),$$

bu yerda:

YTS – yashil tadbirkorlik salohiyati;

RE – qayta tiklanadigan energiya salohiyati;

WE – suv va resurslardan foydalanish samaradorligi;

CE – aylanma iqtisodiyotni rivojlantirish darajasi;

GI – yashil investitsiya;

IN – innovatsion faoliyat;

HC – yashil inson kapitali;

IS – institutsional qo'llab-quvvatlash.

Ushbu yondashuv yashil tadbirkorlikni nafaqat individual ekologik loyihalar to'plami, balki mintaqaviy iqtisodiyotni tarkibiy o'zgartirish vositasi sifatida ham ko'rib chiqish imkonini beradi.

Tadqiqotning bir qator cheklovlari ham mavjud. Mintaqaviy statistika tizimlari hali “yashil korxonalar”, “yashil ish o'rinlari”, “yashil investitsiyalar” va “yashil mahsulotlar” kabi ko'rsatkichlar bo'yicha yetarlicha keng qamrovli va uzluksiz ma'lumotlar seriyasini taqdim etmagani sababli, ba'zi xulosalar mavjud sektoral statistika va rasman e'lon qilingan investitsiya loyihalaridan kelib chiqadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati katta qishloq xo'jaligi bazasi, sanoat quvvati, o'sib borayotgan investitsiya faolligi va qayta tiklanadigan energiya uchun qulay sharoitlar tufayli yashil tadbirkorlikni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Shu bilan birga, suv tanqisligi, tuproqning sho'rlanishi, yuqori energiya iste'moli va an'anaviy ishlab chiqarish usullariga bog'liqlik yashil texnologiyalar va resurslarni tejaydigan biznes modellariga kuchli talabni yaratadi.

1-jadval. Qashqadaryo viloyatida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishning ustuvor yoʻnalishlari va kutiladigan natijalar

№	Strategik yoʻnalish	Hudud uchun dolzarbligi	Amalga oshirish mexanizmi	Kutiladigan natija
1	Qayta tiklanuvchi energiya va energiya samaradorligi	Quyosh energetikasi salohiyatidan foydalanish hamda tadbirkorlik subyektlarining energiya xarajatlarini kamaytirish zarurati.	Quyosh panellari, energiya tejamkor uskunalari, yashil kredit va investitsiya mexanizmlarini joriy etish.	Energiya xarajatlari kamayadi, biznesning barqarorligi va raqobatbardoshligi oshadi.
2	Suv tejovchi texnologiyalar va yashil qishloq xoʻjaligi	Suv resurslaridan samarali foydalanish qishloq xoʻjaligiga ixtisoslashgan hudud uchun muhim omil hisoblanadi.	Tomchilatib sugʻorish, aqlli monitoring, suvni qayta ishlatish va resurs-tejamkor agroteknologiyalarni kengaytirish.	Suv sarfi qisqaradi, hosildorlik va resurs samaradorligi oshadi.
3	Chiqindilarni qayta ishlash va aylanma iqtisodiyot	Ishlab chiqarish va maishiy chiqindilarni iqtisodiy resursga aylantirish yangi biznes yoʻnalishlarini yaratadi.	Saralash, yigʻish, qayta ishlash korxonalari va ikkilamchi xomashyo bozorini qoʻllab-quvvatlash.	Chiqindi hajmi kamayadi, yangi ish oʻrinlari va qoʻshimcha qiymat yaratiladi.
4	Yashil moliyalashtirish	Yashil loyihalarning boshlangʻich xarajatlari yuqoriligi tadbirkorlar uchun moliyaviy qoʻllab-quvvatlashni talab qiladi.	Imtiyozli yashil kreditlar, grantlar, kafolatlar, davlat-xususiy sheriklik va investitsiya fondlarini rivojlantirish.	Yashil loyihalar soni va xususiy investitsiyalar hajmi oshadi.
5	Ekoturizm va yashil xizmatlar	Qashqadaryoning tabiiy, tarixiy va rekreatsion salohiyatidan ekologik tamoyillar asosida foydalanish imkoniyati mavjud.	Ekoturistik marshrutlar, eko-mehmonxonalar, mahalliy mahsulotlar va ekologik servis xizmatlarini rivojlantirish.	Hududiy xizmatlar diversifikatsiyalanadi, bandlik va turizm daromadlari oshadi.
6	Yashil innovatsiyalar va kadrlar salohiyati	Yangi texnologiyalarni joriy etish uchun tadbirkorlarning ekologik bilimlari va innovatsion kompetensiyalarini oshirish zarur.	OTM–biznes hamkorligi, startap inkubatorlari, treninglar, konsalting va raqamli ekologik monitoringni yoʻlga qoʻyish.	Innovatsion yashil bizneslar koʻpayadi va malakali kadrlar bazasi shakllanadi.

Jadval tahlili shuni koʻrsatadiki, Qashqadaryo viloyatida yashil tadbirkorlikni rivojlantirishda qayta tiklanuvchi energiya, suv va resurslarni tejash, chiqindilarni qayta ishlash, yashil moliyalashtirish hamda ekoturizm ustuvor ahamiyatga ega. Ushbu yoʻnalishlarni izchil rivojlantirish tadbirkorlarning xarajatlarini kamaytirish, yangi ish oʻrinlarini yaratish va hududning investitsion jozibadorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, yashil innovatsiyalar va malakali kadrlarni qoʻllab-quvvatlash viloyatda barqaror va ekologik yoʻnaltirilgan iqtisodiy oʻsish uchun muhim asos boʻlib xizmat qiladi.

Aylanma iqtisodiyot tadbirkorlik uchun yana bir muhim sohani ifodalaydi. Chiqindilarni saralash, plastmassa, qogʻoz, shisha, metallar va organik chiqindilarni

qayta ishlash, shuningdek, kompost, biogaz va ikkilamchi qurilish materiallarini ishlab chiqarish ekologik muammolarni foydali biznes imkoniyatlariga aylantirishi mumkin. Bundan tashqari, ekoturizm, agroturizm, yashil mehmonxonalar va ekologik toza mahalliy xizmatlar mintaqaning tog'li va turizmga yo'naltirilgan tumanlarida bandlikning o'sishiga hissa qo'shishi mumkin.

Umuman olganda, natijalar Qashqadaryo uchun eng samarali model ekologik muammolarni biznes imkoniyatlari bilan bog'lash ekanligini ko'rsatadi. Suv tanqisligi suvni tejaydigan texnologiyalar bozorini rag'batlantirishi, yuqori energiya talabi qayta tiklanadigan energiya va energiya samaradorligi xizmatlarini qo'llab-quvvatlashi mumkin, chiqindilarning to'planishi esa dumaloq biznes modellarini rag'batlantirishi mumkin. Shuning uchun, yashil tadbirkorlikni nafaqat ekologik siyosat vositasi, balki mintaqaviy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, innovatsiyalar, investitsiyalarni jalb qilish va ish o'rinlarini yaratish mexanizmi sifatida ham ko'rib chiqish kerak.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Tadqiqot natijalari Qashqadaryo viloyatining yashil tadbirkorlikni rivojlantirish uchun katta iqtisodiy, tabiiy va institutsional salohiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Mintaqaning qishloq xo'jaligi va sanoat bilan chambarchas bog'liq bo'lgan iqtisodiy tuzilishi, qulay quyosh energiyasi sharoitlari, keng tadbirkorlik bazasi va mavjud investitsiya loyihalari yashil iqtisodiyotga o'tish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, suv tanqisligi, sug'oriladigan yerlarning katta qismining sho'rlanishi, energiya talab qiladigan nasos tizimlariga bog'liqlik va ayrim sanoat tarmoqlarida yuqori resurs zichligi yashil transformatsiyani iqtisodiy zaruratga aylantiradi. Natijalarga asoslanib, quyidagi tavsiyalar taklif etiladi.

Birinchidan, Qarshi Yashil Texnologiyalar Sanoat Zonasi mintaqaviy yashil iqtisodiyotning asosiy ishlab chiqarish va innovatsiya markaziga aylanishi kerak. Quyosh energiyasi texnologiyalari, suvni tejaydigan uskunalar, ekologik toza qurilish materiallari va qayta ishlash texnologiyalarini mahalliyashtirishga ustuvor ahamiyat berilishi kerak.

Ikkinchidan, qishloq xo'jaligida suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy etish subsidiyaga asoslangan yondashuvdan keng qamrovli tadbirkorlik ekotizimiga aylanishi kerak. Mahalliy kompaniyalarni tomchilatib sug'orish va boshqa suvni tejaydigan tizimlarni ishlab chiqarish, o'rnatish, texnik xizmat ko'rsatish va raqamli monitoring qilishga undash kerak.

Uchinchidan, qayta tiklanadigan energiya va energiya samaradorligi sohasida kichik va o'rta biznes uchun ESCO modelini joriy etish kerak. Quyosh panellari va energiya tejaydigan texnologiyalarni o'rnatish uchun uzoq muddatli yashil kreditlardan foydalanish imkoniyati ham kengaytirilishi kerak.

To'rtinchidan, Qashqadaryo Yashil Biznes Jamg'armasi yoki ixtisoslashgan mintaqaviy yashil moliyalashtirish oynasi yaratilishi kerak. Atrof-muhit samaradorligi ko'rsatkichlari loyiha va kreditlarni baholash tartib-qoidalariga kiritilishi kerak.

Beshinchidan, Qarshi va boshqa yirik shahar hududlarida chiqindilarni saralash va qayta ishlash aylanma iqtisodiyot klasterlari asosida tashkil etilishi, chiqindilarni yig'ishdan tortib ikkilamchi materiallar ishlab chiqarishgacha bo'lgan qiymat zanjiri bo'ylab xususiy biznesning faolroq ishtiroki bilan amalga oshirilishi kerak.

Oltinchidan, Shahrisabz, Kitob, Qamashi, Yakkabog' va tog'li hududlar uchun yashil turizm standartlari ishlab chiqilishi kerak. Qayta tiklanadigan energiya manbalari bilan ishlaydigan mehmonxonalar, agroturizm, ekologik toza transport va mahalliy yashil mahsulotlar maqsadli qo'llab-quvvatlanishi kerak.

Yettinchidan, qayta tiklanadigan energiya, suvni tejaydigan texnologiyalar, energiya auditi, ESG, chiqindilarni boshqarish va ekologik sertifikatlash bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash uchun mintaqaviy "Yashil ko'nikmalar" o'quv dasturini yaratish kerak.

Sakkizinchidan, "yashil tadbirkorlik" uchun statistik monitoring tizimini joriy etish kerak. "Yashil" korxonalar soni, "yashil" investitsiyalar hajmi, yaratilgan "yashil" ish o'rinlari, tejalgan suv va energiya, qayta ishlangan chiqindilar va chiqindilarni kamaytirish bo'yicha alohida ko'rsatkichlar saqlanishi kerak.

Umuman olganda, Qashqadaryo viloyati uchun "yashil tadbirkorlik" strategiyasining asosiy tamoyili "ekologik muammolarni iqtisodiy imkoniyatlarga aylantirish" konsepsiyasiga asoslanishi kerak.

Suv tanqisligi suvni tejaydigan texnologiyalar bozoriga; yuqori energiya talabi qayta tiklanadigan energiya va ESCO xizmatlari uchun imkoniyatlarga; chiqindilarni aylanma iqtisodiyot biznesiga; qishloq xo'jaligi resurslarini ekologik sertifikatlangan va yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlarga; tabiiy va rekreatsion aktivlarni "yashil turizm" imkoniyatlariga aylantirish kerak. Bunday yondashuv ostida "yashil" tadbirkorlik nafaqat Qashqadaryo viloyatidagi ekologik muammolarni yumshatish vositasi, balki iqtisodiy diversifikatsiya, xususiy investitsiyalar, texnologik modernizatsiya, ish o'rinlarini yaratish va uzoq muddatli mintaqaviy raqobatbardoshlikning muhim omili bo'lishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jahon banki. O'zbekiston: iqlim o'zgarishi va rivojlanish bo'yicha mamlakat hisoboti (Uzbekistan Country Climate and Development Report). – Vashington: Jahon banki, 2023.

2. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi. "Yashil tadbirkor" maqomi kimlarga beriladi va u qanday afzalliklarni taqdim etadi? – Toshkent, 2025.

3. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. Hududlar statistikasi: Qashqadaryo viloyatining ijtimoiy-iqtisodiy holati raqamlarda. – Qarshi: Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi, 2026.

4. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. Qashqadaryo viloyatining yalpi hududiy mahsuloti va uning tarmoq tarkibi: 2025-yil yanvar–iyun. – Qarshi: Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi, 2025.

5. BMTning Iqlim o'zgarishi bo'yicha doiraviy konvensiyasi (UNFCCC). O'zbekiston Respublikasining uchinchi milliy miqyosda belgilangan hissasi (Uzbekistan NDC 3.0: Third Nationally Determined Contribution). – Bonn: UNFCCC, 2025.

6. O‘zbekiston Respublikasi Suv xo‘jaligi vazirligi. 2025–2028-yillarda O‘zbekiston Respublikasida suv resurslarini boshqarish va irrigatsiya sektorini rivojlantirish dasturi. – Toshkent, 2025.
7. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi. Qashqadaryoda 2025-yilning yanvar–dekabr oylarida eng ko‘p xorijiy investitsiya va kreditlarni o‘zlashtirgan TOP-3 ta soha. – Qarshi: Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi, 2026.
8. Amu-Qashqadaryo irrigatsiya tizimlari havza boshqarmasi. Qashqadaryo viloyati sug‘oriladigan yerlarining meliorativ holati to‘g‘risidagi ma’lumotlar. – Qarshi: Amu-Qashqadaryo irrigatsiya tizimlari havza boshqarmasi.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Qashqadaryo viloyatini rivojlantirish bo‘yicha ustuvor vazifalar muhokama qilindi. – Toshkent, 2026.
10. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD). Guzar Solar: Project ID 54933. 300 MW quyosh fotoelektr stansiyasi va 75 MW energiya saqlash tizimi loyihasi. – London: European Bank for Reconstruction and Development.
11. Jahon banki; O‘zbekiston Respublikasi Suv xo‘jaligi vazirligi. Milliy irrigatsiya tizimlarini takomillashtirish va energiya samaradorligini oshirish loyihasi (Improvement of National Irrigation Systems and Enhancement of Energy Efficiency Project). – Toshkent, 2025. – Amalga oshirish davri: 2025–2030.
12. O‘zbekiston Respublikasi Chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish agentligi. Chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish bo‘yicha investitsiya loyihalari. – Toshkent, 2025.
13. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Chiqindilarni qayta ishlash bo‘yicha loyihalar taqdimoti. – Toshkent, 2025.

